

Proloog

Premier Ruud Lubbers vertrok 22 augustus 1994 met stille trom. Twaalf jaar had hij de nationale politiek en zijn partij gedomineerd. Nu bleef het stil. Officiële feestelijkheden en afscheidsfeestjes bleven achterwege. Niks voor hem heette het. Ineens was het voorbij, de vanzelfsprekendheid van de macht. Hoe natuurlijk hadden de positie van het CDA en de rol van Lubbers niet geleken? In augustus 1989 nog tekende Peter van Straaten aan de vooravond van weer een kabinetsformatie Lubbers met Beatrix. Samen staan ze alvast klaar op een leeg bordes. Hij kijkt ongeduldig op zijn horloge en zegt: 'De rest komt zo, majesteit.'

De rest kwam ook steeds. Dan eens van rechts, dan weer van links schoven ze aan. Jaren achtereen leken de confessionelen, het CDA, het geheim te bezitten van een onverstoorbare bundeling van macht en vernuft. Tot een reeks dramatische gebeurtenissen daarmee korte metten maakte. Scherpe tegenstellingen in eigen kring, een vale coalitie met de PvdA en zwaar verlies bij de Kamerverkiezingen leidden in 1994 tot een geforceerd vertrek van alle voorlieden en een tocht naar de oppositiebankjes. Een geoliede machine was vastgelopen. Zomaar? En hoe dan?

Tussen 1974 en 1994 hadden de mensen die het CDA vormden, de christen-democratie een nieuw gezicht gegeven. Zij had er nieuwe inhoud door gekregen, nieuwe betekenis voor de huidige tijd. Daar was alle aanleiding toe geweest. Zo voor de hand liggend als achteraf wel aangenomen was de machtspositie van het CDA niet. Het had weinig gescheeld of de oude confessionele krachten waren ingezakt, zonder dat een CDA was ontstaan. Nadat een reeks toenaderingen tussen ARP, CHU en KVP was afgeketst, zette Piet Steenkamp zijn schouders eronder. De in 1975 opgerichte federatie C.D.A. plooidde hij tot een rode loper naar de macht. De opkomst en eenwording van het CDA waren een onvermoed succes. De metamorfose tot hét machtsapparaat van de jaren tachtig was dat niet minder. Drie zuilenpartijen die klap na klap kregen, transformeerden zich in een geduchte politieke machine. Een

reeks stembuszeges was de oogst, een schijnbaar onwrikbare machtspositie het resultaat. De lijkenlucht die in de eerste helft van de jaren zeventig rond de confessionelen hing, was opgetrokken.

Niet alleen rond de nieuwe partij veranderde de sfeer, ook binnen het CDA zelf. Stevige rapporten en nieuwe denkers gaven de politieke boodschap elan. Het apparaat pakte professioneler aan, kreeg de trekken van een eigentijdse kaderpartij en leerde permanente campagne te voeren. De partij bleek zichzelf te kunnen ontzuilen zonder zich te vervreemden van haar oorsprong.

Hoe kreeg het CDA dat voor elkaar? Hoe vermeed het langdurig de fouten die andere machtsmachines vaak maken in zulke omstandigheden? En klopt dat beeld eigenlijk wel?

Dit boek gaat op zoek naar de antwoorden op die vragen. Het biedt een nieuwe blik op het onverwachte ontstaan, floreren en instorten van de grootste partij van Nederland. Daarbij komen bijna alle mensen aan het woord die een sleutelrol speelden. Al hun uitspraken hebben zij geautoriseerd. Citaten uit andere bronnen zijn voorzien van een noot. Van vijf sleutelfiguren is een portret opgenomen op het moment dat hun rol cruciale betekenis krijgt. Dat zijn in chronologische volgorde: Piet Steenkamp, Dries van Agt, Ruud Lubbers, Jan de Koning en Elco Brinkman.

In 1986 ging het CDA naar de kiezer toe met het verzoek *Laat Lubbers zijn karwei afmaken*. Toen daarmee 54 zetels werden behaald, was het CDA groter dan enige partij ooit in ons parlementair bestel. Is het karwei toen inderdaad afgemaakt? Tegen welke prijs eigenlijk? Is het karwei van het CDA voorbij of weet de christen-democratie een nieuwe opdracht te vinden? En is dat sinds 1994 vanuit de luwte gelukt? Alleen door openhartig de eerste twintig jaar van het eigen bestaan te beschouwen, mag het CDA een antwoord op zulke vragen verwachten. Zolang dit niet gebeurt staat de rogg er dun bij.